

Оптимальний рівень податкового навантаження на фонд оплати праці: визначення та перспективи досягнення

Кудряков Ельдар Рушанович

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, здобувач освітнього ступеня
«Магістр» спеціальності «Фінанси і кредит», Україна

Анотація. У роботі розглянуто стан оподаткування доходів громадян та інституційні засади справляння єдиного соціального внеску й перспективи розвитку у результаті реформування податкової системи України. У дослідженні визначено оптимальний рівень податкового навантаження на фонд оплати праці, який дасть змогу максимізувати надходження до бюджетів з одночасним зменшенням рівня тіньових доходів. Розкрито взаємозв'язок між надмірним оподаткуванням фонду оплати праці та високим рівнем тіньової економіки, який обумовлюється неефективністю діючих податкових ставок та справляння єдиного соціального внеску.

Ключові слова: податок з доходів фізичних осіб, єдиний соціальний внесок, податкова реформа, тіньова економіка.

Вступ

Оподаткування є одним з найважливіших чинників наповнення бюджетів усіх рівнів, а відтак і надання соціальних гарантій громадянам України. Україна знаходиться на шляху змін, які повинні призвести її до європейської співдружності держав як розвинутої країни, яка турбується про своїх громадян, надаючи їм належний соціальний захист. Важливе місце у досягненні визначеної мети посідає реформа податкової системи.

Однією з головних перешкод, що гальмують потенціал реформ, встановлюють бар'єри між владою та громадянами є високий рівень корупції та надзвичайне поширення тіньової економіки. Вказані негативні явища здатні звести нанівець усі перспективи змін на краще, відібрати надію на розвиток українського суспільства.

Проблемам реформування податкової системи присвятили праці вітчизняні науковці та практики: С. Юшко [1], Р. Насіров [2], Л. Рябушка, Д. Бондаркова [3], К. Швабій [4], О. Коновалова [5], А. Соколовська [6], А. Кізима, А. Крисоватий [7] та інші. Питання класифікації типів тіньової економіки висвітлено у працях Е. Фейге (Edgar L. Feige) [8], а роль корупції у державі розкрито С. Роуз-Аккерман (Susan Rose-Ackerman) [9].

Мета виконаного дослідження – визначити оптимальний рівень податкового навантаження на фонд оплати праці на підставі «кривої Лаффера», розкрити перспективи реформування оподаткування фонду оплати праці в Україні.

Поставлена мета вимагає виконання низки взаємопов'язаних завдань:

1. Проаналізувати роль і місце податку з доходів фізичних осіб у доходах бюджетів на загальнодержавному та місцевому рівнях.
2. Дослідити стан справляння та інституційне забезпечення адміністрування єдиного соціального внеску.
3. Побудувати «криву Лаффера» на підставі даних щодо ставок оподаткування та обсягів податкових надходжень, визначити оптимальну ставку оподаткування фонду оплати праці.
4. Проаналізувати масштаби тіньової економіки в Україні.
5. Розглянути проекти податкової реформи в Україні, вказати на розбіжності між прийнятим проектом реформування податкової системи.

Шлях виходу економічної системи України на траєкторії сталого економічного зростання пролягає крізь глибокі реформи податкової системи, які мають відновити принципи соціальної відповідальності у суспільстві, здолати, корупцію та суттєво зменшити тіньовий сектор. Тісний взаємозв'язок між оподаткуванням фонду оплати праці, рівнем тінізації доходів, сприйняттям корупції обумовлюють відповідний практичний інтерес та актуальність теми дослідження конкурсної наукової роботи студента.

Елементи нового знання виконаного дослідження полягають у подальшому розвитку методів зменшення рівня тіньових доходів громадян шляхом визначення оптимального податкового навантаження на фонд оплати праці.

Результати дослідження

Роль податку з доходів фізичних осіб у формуванні доходної частини бюджетів усіх рівнів. «Економічний зміст податкового навантаження можна визначити як частку підприємницького доходу, яка вилучається державою у суб'єкта підприємництва через систему податків та зборів до бюджетів різного рівня» [5].

Податкове навантаження на фонд оплати праці (далі – ФОП) складають податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) та єдиний соціальний внесок (далі – ЄСВ).

ПДФО – один з основних бюджетоутворюючих податків, який становить значну частку доходів до державного бюджету, та основну частку доходів до місцевих бюджетів. З 2011 року ставки податку на доходи фізичних осіб визначаються в IV-му розділі Податкового кодексу України. Особливо відзначимо, що для переважної більшості громадян у більшості випадків ставка ПДФО з 2016 р. складе 18 %. До 2016 р. діяла основна ставка 15(20) %, тобто для більшості громадян ця ставка підвищилася.

Дані про динаміку ПДФО та загальних доходів у місцевих бюджетах подано на рис. 1.

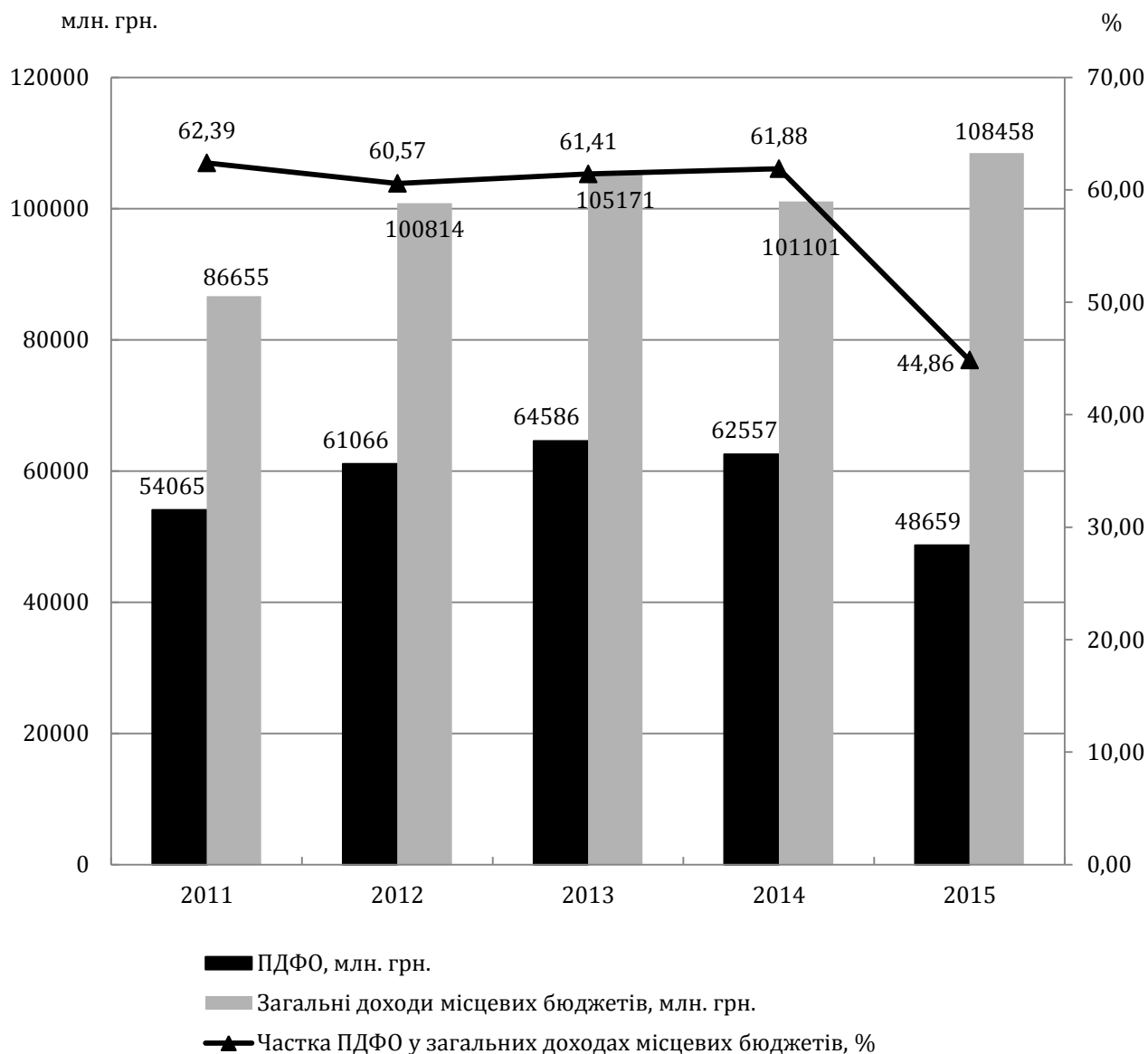

Рисунок 1 – Динаміка обсягів податку на доходи фізичних осіб, загальних доходів місцевих бюджетів та частки податку у загальних доходах місцевих бюджетів в Україні протягом 2011-2015 рр. [10]

З рис. 1 можемо бачити тенденцію до росту ПДФО з 54065 млн. грн. у 2011 р. до 64586 млн. грн. у 2013 р., а у 2014-2015 р. тенденцію до зменшення до 48659 млн. грн. у 2015 р. Частка ПДФО у загальних доходах місцевих бюджетів у 2011-2015 роках складає 62,39 %; 60,57 %; 61,41 %; 61,88 %; 44,86 % відповідно.

Дані про динаміку ПДФО та загальні доходи державного бюджету подано на рис. 2. З рис. 2 можна побачити, що частка ПДФО у загальних доходах державного бюджету у 2011-2015 роках складає 1,97 ; 2,04 %, 2,24 %; 3,56 %; 8,07 % відповідно. У державному бюджеті присутня позитивна тенденція росту збору ПДФО та росту частки ПДФО у загальних доходах. Частка ПДФО у 2015 році зросла у 2.25 рази, тоді як збори податку у 3.37 рази (на 29945 млн. грн.) порівняно з 2014.

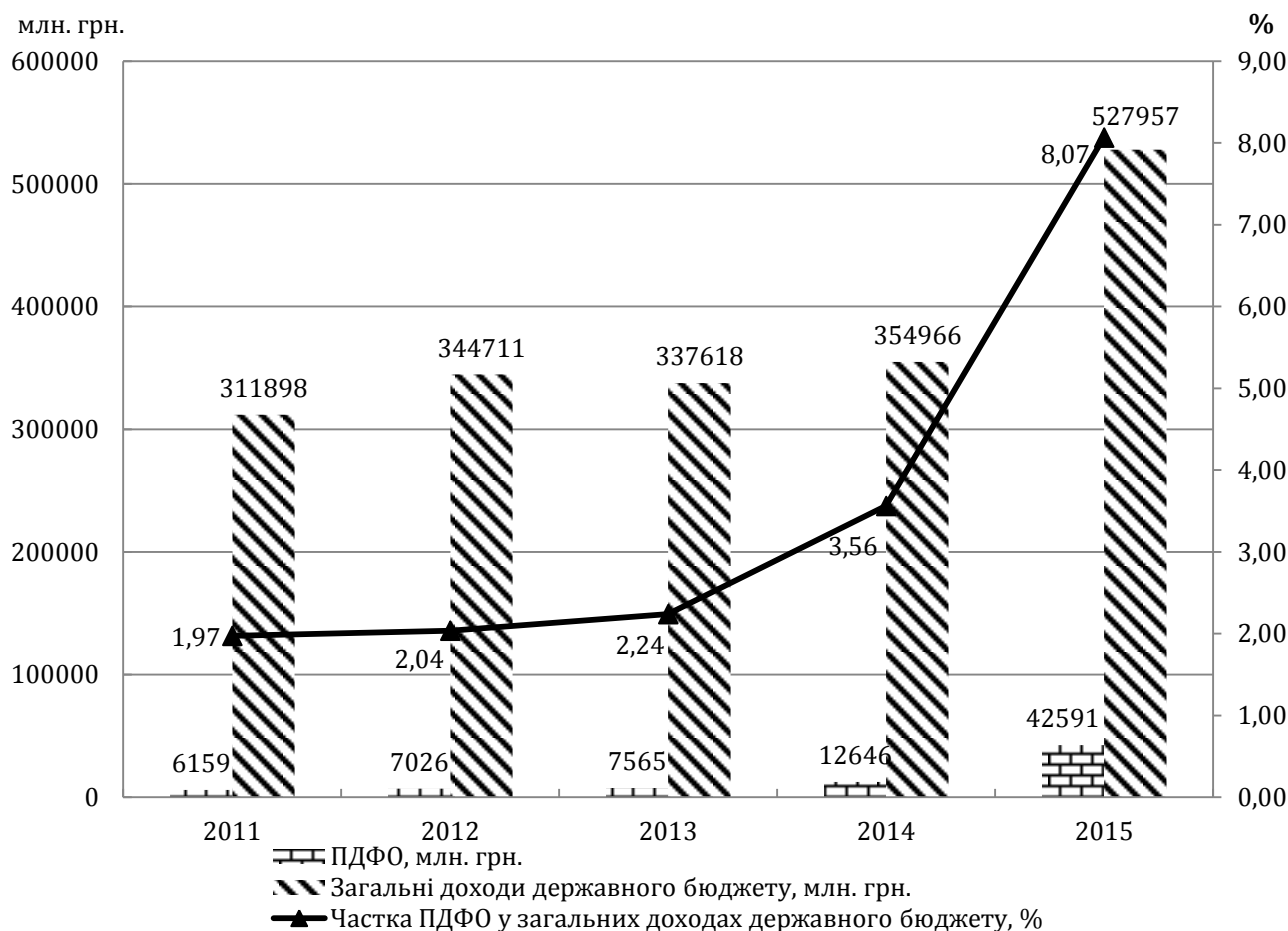

Рисунок 2 – Динаміка обсягів податку на доходи фізичних осіб та загальних доходів державного бюджету та частки податку у загальних доходах державного бюджету України протягом 2011-2015 рр. [10]

Порівнюючи дані рис. 1 та 2 наочно видно, що відбувся перерозподіл сум зібраного податку на користь державного бюджету. Це може пояснити зменшення відсотка ПДФО у місцевих бюджетах та його збільшення у доходах державного бюджету.

Дані про динаміку надходжень податку на доходи фізичних осіб у бюджет Харківської області за 2011 – 9 місяців 2014 р. представлено на рис. 3.

З рис. 3 можна побачити, що рівень надходжень ПДФО в різні роки змінюється: у 2012 р. зменшився відносно 2011 р., у 2013 р. збільшився відносно 2012 р. У січні 2016 р. платники Центральної ОДПІ м. Харкова сплатили 44,3 млн. грн. податку на доходи фізичних осіб, що на 13,8 млн. грн. (або на 45,2 %) більше, ніж за перший місяць 2015 р. До державного бюджету у січні 2016 р. надійшло 11,4 млн. грн., відповідно до місцевого – 32,9 млн. гривень [12].

Норми розподілу ПДФО між державним та місцевим бюджетами встановлюються Бюджетним Кодексом України [13].

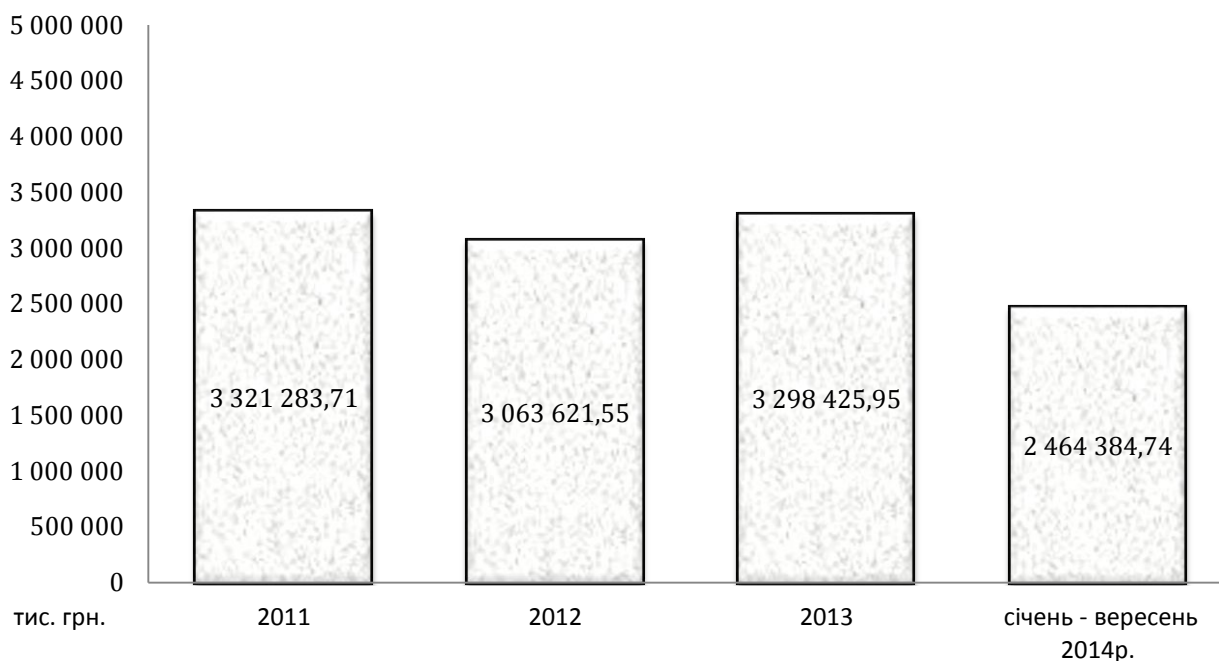

Рисунок 3 – Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб у бюджет Харківської області за 2011 – 9 місяців 2014 р. [11, 12]

Стан та інституційне забезпечення адміністрування єдиного соціального внеску. Другим по значущості у структурі навантаження на фонд оплати праці є Єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

ЄСВ – консолідований страховий внесок в Україні, збір якого здійснюється в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі. Основні положення, що визначають порядок збору ЄСВ, встановлені Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 464-VI від 8.07.2010 (вступив в силу з 01.01.2011) [14].

Чотири обов'язкових державних соціальних збори, які існували раніше, об'єднали у ЄСВ: на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [15], загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття [16], загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності [17], загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності [18]. Розподіл ЄСВ здійснює фіскальна служба України. ЄСВ підлягає сплаті до Пенсійного фонду України.

Ставки ЄСВ диференціювалися в залежності від виду платника, а також в залежності від класів професійного ризику виду діяльності. Для фізичних осіб – підприємців мінімальний ЄСВ до 2016 року становив 34,7 % від розміру мінімальної зарплати. З 01.01.2016 року ставка ЄСВ знижена до 22 % (для всіх категорій платників) в рамках реформи податкової системи. Слід зазначити, що з 1 січня 2015 роботодавці зобов'язані сплачувати розмір ЄСВ не

менший, ніж мінімальний (розмір якого розраховується виходячи з мінімальної заробітної плати), незалежно від суми нарахованої заробітної плати [19]. Нині система соціального страхування роздроблена, а функціонування цієї системи не є ефективним та потребує подальшого реформування.

Питома вага ЄСВ у номінальному ВВП у 2011-2015 роках представлена на рис. 4.

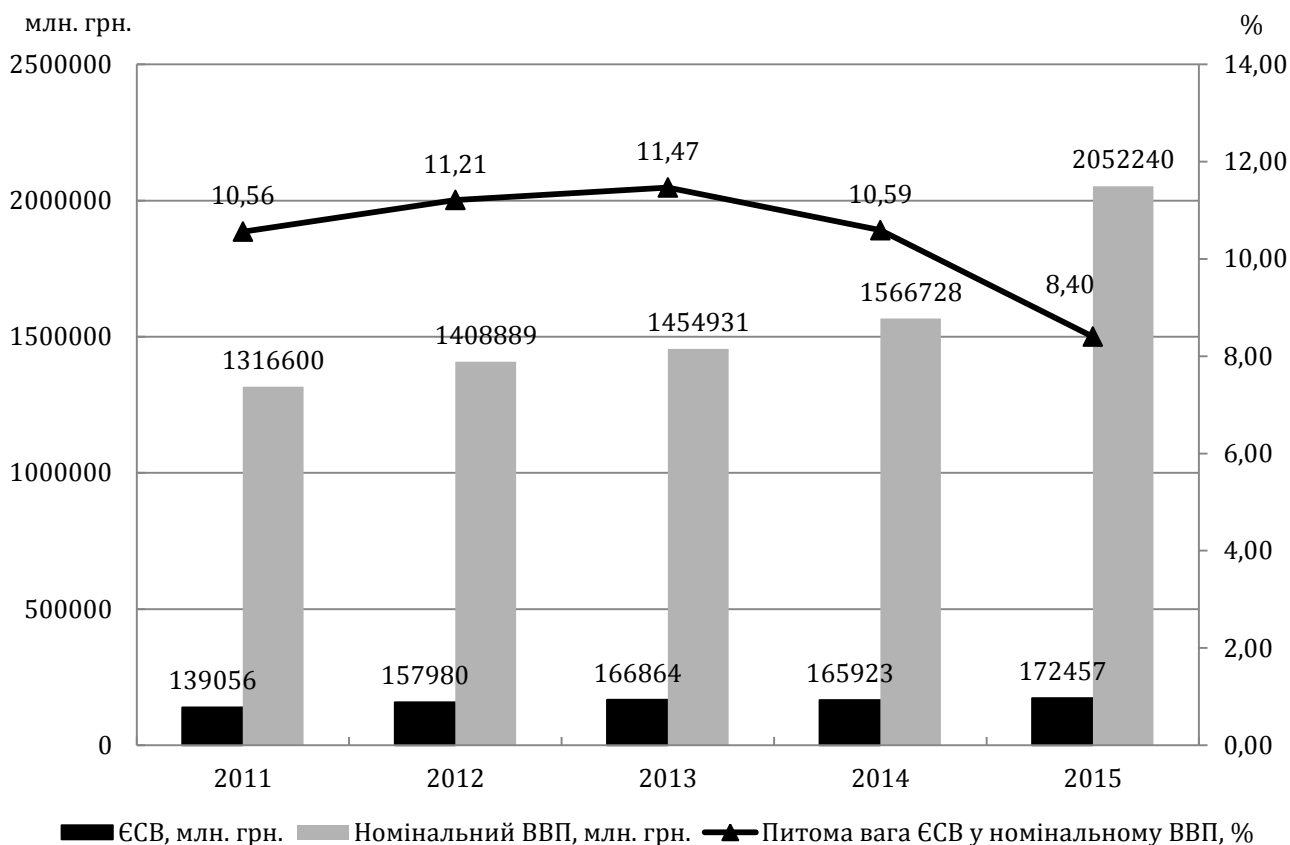

Рисунок 4 – Питома вага єдиного соціального внеску у номінальному ВВП в Україні в 2011-2015 роках [19, 20, 21]

З рис. 4 можна простежити позитивну тенденцію росту ЄСВ за останні 5 років, крім 2014 року у абсолютному вимірі. За 5 років ЄСВ зріс на 33401 млн. грн., з 139056 млн. грн. до 172457 млн. грн. Інфляційна компонента не враховувалася. Питома вага ЄСВ у номінальному ВВП досягла свого максимального значення у 2013 р. - 11,47% , а протягом 2014-2015 рр. вона зменшилася, у 2015 р. питома вага ЄСВ у ВВП складає 8,4%.

На нашу думку, порушення платниками ПДФО та ЄСВ обов'язків по сплаті цих податків та зборів відбувається в результаті дії таких основних чинників:

- надмірне податкове навантаження;
- нестабільність податкового законодавства;
- низький рівень суспільної свідомості про необхідність сплати податків, високий рівень корупції в державі, і як наслідок відсутність довіри до державних інститутів;

- низька якість державних послуг (насамперед тих, які стосуються життєзабезпечення громадян і надаються медичними установами, навчальними закладами та іншими).

Визначення оптимального рівня податкового навантаження на фонд оплати праці. Ефективність справляння податків залежить від величини податкової ставки, яка обумовлює обсяги надходжень до бюджету. Залежність між ставками оподаткування та обсягами надходжень вперше була встановлена А. Лаффером. У загальному вигляді «крива Лаффера» має вигляд оберненої квадратичної функції, тобто зі зростанням податкових ставок збільшується обсяг надходжень податку, доходючи до максимуму, у якому досягається оптимум між величиною ставки податку та його надходженням. З подальшим зростанням ставок надходження зменшуються, доходи «йдуть у тінь». Ставки стають неефективними.

Ефективне адміністрування податків полягає у додержанні ставок податку оптимальному рівні. Автором на підставі зміни ставок оподаткування фонду оплати праці та обсягів податкових надходжень побудовано модель «кривої Лаффера».

На рис. 5 представлено криву Лаффера, яка відображає залежність податкових надходжень та податкового навантаження на заробітну плату громадян в Україні з 2004 по 2015 рік. Були взяті надходження та ставки, які збирали саме з заробітної плати громадян. У середньому податкове навантаження на заробітну плату громадян в 2004-2006 рр. складало 16,5 %; у 2007-2015 складало 18,6 %; з 2016 р. воно складає 18 %.

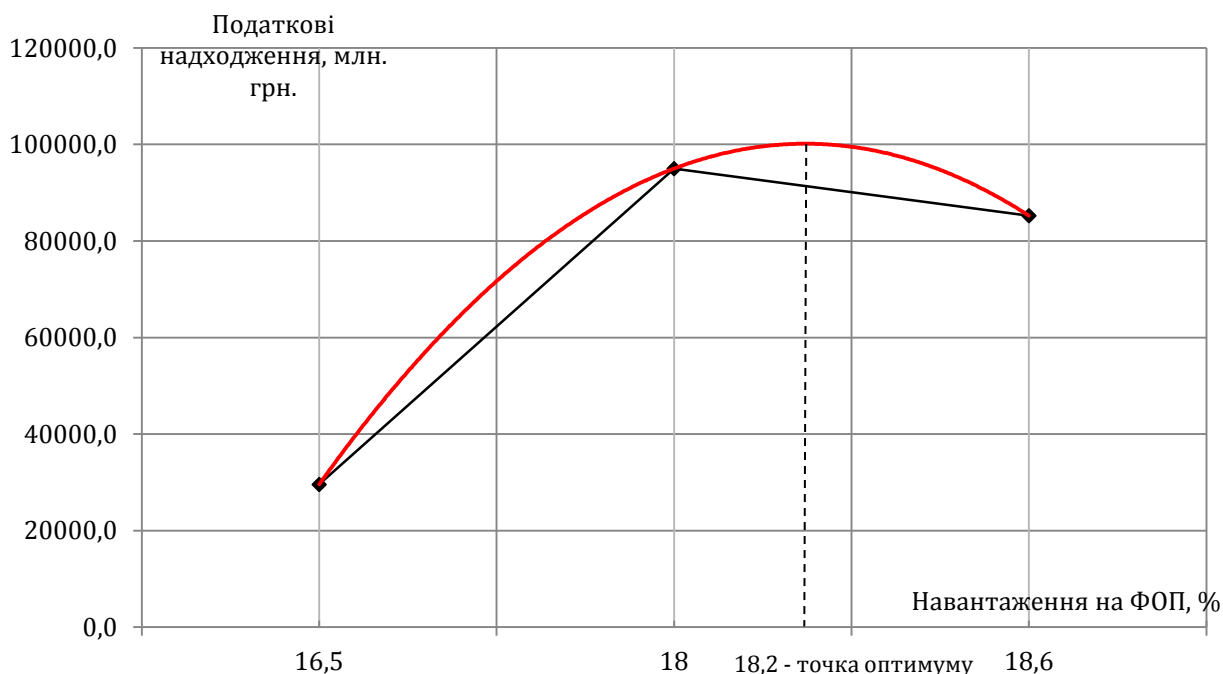

Рисунок 5 – Крива Лаффера – залежність податкових надходжень та податкового навантаження на заробітні плати громадян в Україні з 2004 по 2015 рік, розроблено автором за [10, 20, 22, 23]

З рис. 5 можна побачити, що у 2004-2006 роках при середньому навантаженні на заробітну плату громадян 16,5 % надходження становили близько 30000 млн. грн., у 2007-2015 рр. при середньому навантаженні 18,6 % надходження становили близько 85 млрд. грн.

Згідно концепції Лаффера, при навантаженні у 18 % можна досягти більших надходжень. Джерелом додаткових податкових надходжень будуть доходи виведені з «тіні».

З проведених розрахунків видно, що екстремум функції, побудованої кривої Лаффера, який дає змогу досягти максимальних податкових надходжень визначається на рівні 18,2 %.

Тіньова економіка України: масштаби та поширення. На нашу думку, надмірне податкове навантаження на фонд оплати праці суб'єктів господарювання (ЄСВ, ПДФО) є однією з головних причин тінізації доходів.

Україна залишається однією з країн з найбільш «тінізованою економікою». Тіньова економіка впливає на всі стадії процесу виробництва, розподілу, перерозподілу валового національного та регіонального продукту, а через тінізацію доходів відбувається недоотримання коштів до державного бюджету, що призводить до зростання бюджетного дефіциту і державного боргу.

Щоб зрозуміти масштаби тіньових доходів, а також актуалізувати важливість даного питання, наведемо статистичні дані. Дані журналу Forbes представлені на рис. 6. Як видно з діаграми: 2002, 2006-1 квартал 2015 р. рівень тіньового доходу становить понад 30 % від загальних доходів населення.

Дослідимо розрахунки обсягів тіньової економіки України за різними методиками обчислення.

У Міністерстві економічного розвитку України проаналізували рівень тіньової економіки в Україні (рис. 7). Метод розрахунку рівня тіньової економіки охоплює певну сферу національної економіки (з відповідно різною часткою в ній нелегального сектору). Тому лише інтегральний показник рівня тіньової економіки є комплексним індикатором, що повною мірою характеризує таке явище, як тіньова економіка.

У січні-вересні 2015 року рівень тіньової зменшився на 1 % та склав 40 % від обсягу офіційного валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) порівняно з відповідним періодом 2014 року. Востаннє зниження обсягів тіньової економіки в Україні було зафіксовано в 2011 році – з 38 % до 34 % ВВП, після чого рік її обсяги залишалися стабільними, потім почали зростати: у 2013 р. – до 35 %, в 2014 році – до 41 %, що стало рекордним з 2007 року рівнем [25].

Найбільший рівень тіньової економіки традиційно зафіксував метод «витрати населення – роздрібний товарооборот» – 54 % від обсягу офіційного ВВП, що менше на 2 в. п. порівняно з показником 9 місяців 2014 року.

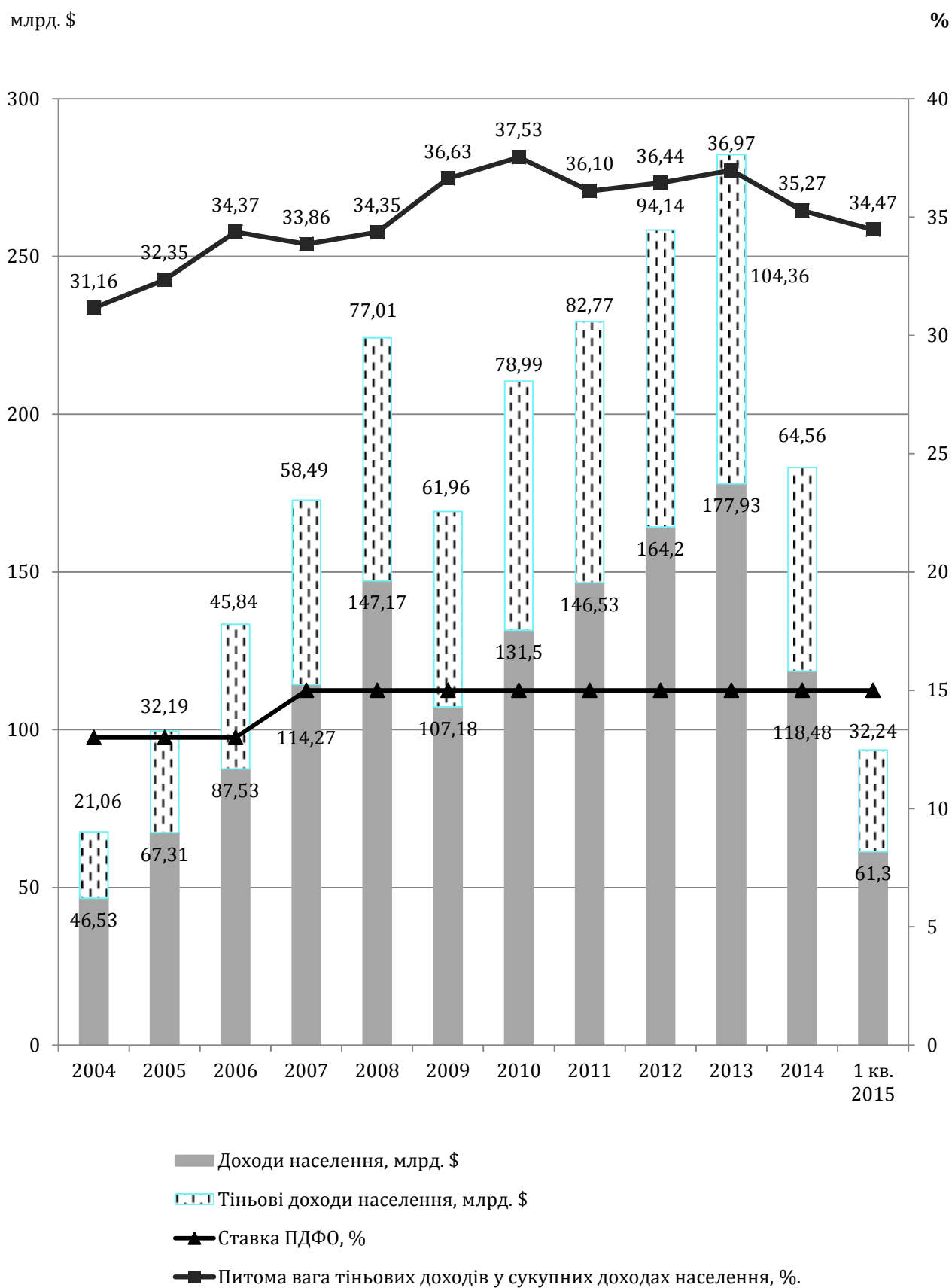

Рисунок 6 – Динаміка загальних та тіньових доходів населення України протягом 2004- 1 кв. 2015 рр. [24]

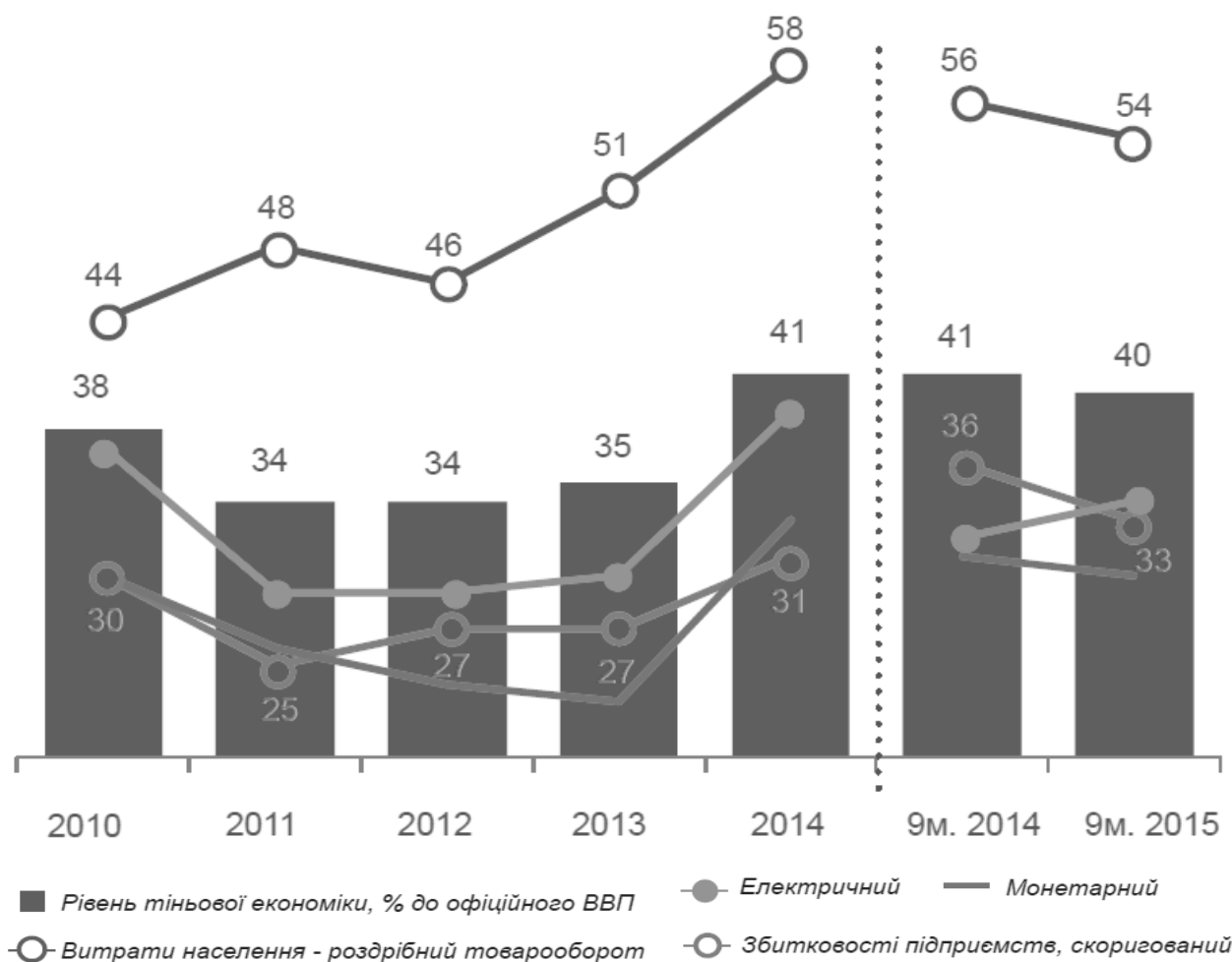

Рисунок 7 – Динаміка рівня тіньової економіки України за окремими методами, % від обсягу офіційного ВВП [25]

Факт скорочення обсягів витрат населення на товари, що реалізуються у «тіні», підтверджується перевищенням темпів зростання обсягів продажу населенню споживчих товарів у легальному секторі (на 2,2% порівняно з обсягом 9 місяців 2014 року) над темпами зростання скорегованих грошових витрат населення на придбання споживчих товарів (+0,7% відповідно). При цьому злам тенденції до зростання рівня тіньової економіки за цим методом відбувся на тлі триваючої тенденції звуження споживчого попиту в умовах скорочення реальної заробітної плати, високої заборгованості з виплати заробітної плати та зростання тарифів на житлово-комунальні послуги. Сукупна дія зазначених чинників, у свою чергу, негативно позначилась на результатах роботи як великих торговельних точок – супермаркетів (діяльність яких характеризується низькою ймовірністю використання тіньових операцій), так і фізичних осіб-підприємців, що здійснюють діяльність із роздрібною торгівлю (які мають високу схильність до уходу в «тінь» при несприятливих умовах) [25].

Відповідно до методології розрахунку формування тенденції до зменшення рівня тіньової економіки за методом збитковості підприємств відбувається за умови скорочення збитків суб'єктів господарювання. При цьому

слід зазначити, що функціонування в умовах ведення збройного конфлікту на території країни, наслідками якого стали утворення територій, непідконтрольних владі, руйнування та зупинка виробничих потужностей, розрив логістичних зв'язків, сформувало об'єктивні причини для зростання збитковості суб'єктів господарювання. Зазначене стосується, насамперед, добувної промисловості та деяких галузей переробної промисловості (металургійне виробництво, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції) [25].

Методологія розрахунку рівня тіньової економіки за електричним методом полягає в порівнянні приросту внутрішнього споживання електроенергії з приростом ВВП: якщо має місце перевищення приросту (менше падіння) внутрішнього споживання електроенергії над приростом (падінням) ВВП – вважається, що електроенергія спрямовується на виробництво у тіньовому секторі [25].

Огляд проектів податкової реформи. Розуміючи складність ситуації і необхідність зменшення навантаження на ФОП, держава в різні періоди застосовувала відповідні заходи:

У липня 1998 було введено обмеження максимальної величини фактичних витрат суб'єктів господарювання на оплату праці працівників, з яких справляються внески до соціальних фондів. Однак це нововведення не забезпечило легалізацію доходів фізичних осіб: встановлену межу, понад яку соціальні внески не стягуються, істотно відірвані від показників мінімальної (у діапазоні від 12 до 20 разів у різні роки) і середньої заробітної плати по країні (в діапазоні від 4 до 7 разів) [1].

У 2004 р згідно змін і доповнень Декрету Кабінету Міністрів України «Про прибутковий податок з фізичних осіб» була скасована прогресивна система оподаткування доходів фізичних осіб і введена пропорційна система оподаткування доходів за ставкою 13 % (2004-2006) і 15% (2007-2010) [26]. Втім, і цей захід не наблизив країну до вирішення проблем тіньової економіки та приховування доходів від оподаткування: рівень навантаження на ФОП за внесками до державних цільових фондів залишився занадто високим.

Введення у дію Податкового Кодексу України у 2011 р. [27] також мало сприяло зниженню тінізації доходів. Завдяки введенню ЄСВ стало зручніше платити податок, але навантаження залишилося дуже великим.

З рис. 5 можна бачимо, що мале навантаження утворює «діру» в бюджеті, а при великому навантаженні частина доходів уходить в тінь. На нашу думку треба шукати точку оптимуму податкового навантаження. Найбільш імовірним рішенням проблеми тінізації доходів є проведення реформи податкової системи. Уряд розглядав три проекти реформ податкової систем: Міністерства фінансів («все по 20»); Верховної Ради; Южаніної Ніни Петрівни.

На нашу думку, найефективнішою серед запропонованих була реформа від Міністерства фінансів завдяки новим ставкам на податки та ресурсам для компенсації втрат бюджету (компенсаторам), а також тому що проекти від ВР і Н. П. Южаніної можуть створити велику «діру» в Пенсійному фонді і значно скоротити доходи державного бюджету, при цьому головний компенса-

тор в цих реформах це вихід з тіні більшої частини тіньових доходів, що малоймовірно найближчим часом.

Після довгої сумісної доробки реформи податкової системи, уряд затвердив Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу» [27, 28]. Документ, зокрема, встановлює з 2016 року:

- єдину ставку єдиного соціального внеску (ЄСВ) 22 % і скасовує 3,6 % ЄСВ, утримуваного із зарплати працівників. Одночасно підвищується максимальна величина бази нарахування ЄСВ з 17 до 25 мінімальних місячних заробітних плат;

- у частині податку на доходи фізичних осіб встановлюється єдина базова ставка у розмірі 18 % замість двох діючих до 2016 року ставок 15 % і 20 %, для доходів з-за кордону – 18%, для оподаткування великих пенсій – 15 %;

- щодо спрощеної системи оподаткування відбулися наступні зміни: зменшення для платників III групи річного обсягу доходу з 20 млн. гривень до 5 млн. гривень; збільшення ставок для платників III групи: з 2 до 3 % (для платників ПДВ) – і з 4 до 5 % (для неплатників ПДВ); підвищення в 1,8 рази ставок єдиного податку для 4 групи платників (сільгосппідприємств), скасування на 2016 рік застосування коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки землі для визначення бази оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи;

- знижує ставки рентної плати при видобутку природного газу з метою реалізації промисловим споживачам з 55-28 % до 29-14% залежно від глибини видобутку (до і понад 5 км). Також Рада тимчасово до 1 квітня 2016 зберегла діючу ставку рентної плати для видобутку газу для потреб населення (на глибині до 5 км) на рівні 70 %. З квітня ставка буде знижена до 50 %;

- податок на нерухомість (на квартири та дома з великою площею) – 25 тис. грн. в рік для квартир площею більшою за 300 кв. м, та домів площею більшою за 500 кв. м.

Ці зміни у податковій системі зменшили навантаження на ФОП, що, згідно з концепцією Лаффера, повинно сприяти виходу доходів з тіні.

Міністерство фінансів пропонує з 1 січня 2018 об'єднати ЄСВ та ПДФО, а також встановити ставку цього об'єданого податку на рівні 20 %, тобто ще раз зменшити оподаткування ФОП та доходів громадян.

На засіданні «круглого столу» Комітету з оподаткування Асоціації правників України на тему: «Податкова реформа: будуть досягнуті цілі?» народний депутат України, перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань податкової та митної політики Андрій Журжій навів досвід Грузії, де скасували ЄСВ і ввели єдину ставку ПДФО, а потім поступово її знижували. У результаті зібрали податків в рази більше [29].

Реформа податкової системи повинна відчутно вплинути на малий і середній бізнес. Спрощення адміністрування податків та зменшення ставки єдиного податку простимулює їх. Голова державної регуляторної служби Ксенія Ляпіна зазначила, що малий бізнес сьогодні є основою економіки

України. Малий та середній бізнес сьогодні – це 70 % податкових надходжень. «Хто думає, що податки сплачує великий бізнес, помиляється. Податки сплачує й фінансує пенсіонерів, вчителів, лікарів малий і середній бізнес. Це сім з половиною мільйонів тільки найнятих осіб...» [29].

На нашу думку, для початку, щоб навіть при високому рівні навантаження на ФОП поступово відійти від тіньових схем розрахунків, необхідно сформувати систему пенсійного страхування і включити в систему соціального страхування обов'язкове медичне страхування – ці заходи дозволять посилити стимули.

Тільки усвідомлення кожним з учасників системи соціального страхування того, що вона дійсно працює, а вони не тільки вкладають у неї, а й отримують, заохотить їх чесно приєднатися до участі в цій системі і поступово відмовитися від застосування тіньових схем розрахунків заробітної плати – вигоди від приховування доходів будуть істотно менше, ніж втрати від неотримання належного соціального захисту.

Тіньова економіка – складне та багатогранне явище. Існує багато чинників, які підтримують її. Рівень податкового навантаження є одним з багатьох факторів, що підтримує систему економічних відносин, які існують поза межами легальних інститутів держави.

Не менш важливим є сприйняття суспільством порушення економічного законодавства суб'єктами господарювання різних рівнів: від державних інститутів до пересічних громадян. Нажаль, з часів СРСР сформована ментально-нейтральне і, навіть, позитивне ставлення до порушення податкового законодавства бізнес-структурами й громадянами. Податки сприймаються не як необхідність, а як бар'єр який можливо та необхідно оминати. Підприємець, що повністю та своєчасно сплачує податки, не вдаючись до тіньових схем – є виключенням з загального правила.

Висновки

У результаті проведених у науковій роботі досліджень було вирішено важливе завдання щодо розкриття наслідків реформування фонду оплати праці. Основні результати дослідження можливо подати у вигляді наступних положень:

1. Податок на доходи фізичних осіб є одним з основних джерел, що наповнює як державний так і місцеві бюджети України. Реформування цього податку здатне стати суттєвим важелем зростання доходної частини бюджетів усіх рівнів.

2. Система соціального страхування України вимагає реформування. Адміністрування ЄСВ здійснюється не ефективно, оскільки є розпорощенням між Державною фіскальною службою України, Пенсійним фондом України та рештою фондів загальнообов'язкового державного страхування. Відірваність справляння ЄСВ від платників, фондів соціального страхування та отримува-

чів коштів зменшує соціальні гарантії для громадян та погіршує якість життя населення.

3. Пошук оптимального рівня податкового навантаження на ФОП, який визначено автором на підставі побудованої «кривої Лаффера» досягається на рівні 18,2 %.

4. Існування неефективного, надмірного податкового навантаження призвели до формування та закріплення нейтрально-позитивного ставлення до тіньової економіки та корупції. За умов неефективних податкових ставок обсяги тіньових доходів зростають, що зменшує податкову базу та призводить до зростання бюджетного дефіциту бюджету України. Для подолання корупції та суттєвого зменшення тіньової економіки необхідні системні дії, які мають спрямовуватися на зменшення рівня податкового тиску на бізнес і громадян, що дасть змогу підвищити привабливість легального сектору та повної сплати податків, а також посилити свідомість та відповідальність платників податків.

Перелік використаних джерел

1. Юшко С. В. Навантаження на фонд оплати праці суб'єктів господарювання як чинник тінізації доходів громадян / С. В. Юшко // Фінанси України. – 2013. – № 2. – С. 32-45.

2. Насіров Р. М. Реформування податкової системи України / Р. М. Насіров // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С. 7-17.

3. Рябушка Л. Б. Науково-методичний підхід до оцінки рівня тінізації доходів населення / Л. Б. Рябушка, Д. В. Бондаркова // Ефективність державного управління. – 2014. – Вип. 39. – С. 457-466.

4. Швабій К. І. Пріоритети реформування податку на доходи фізичних осіб у сучасних умовах / К. І. Швабій. // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право). – 2013. – № 2. – С. 50-54.

5. Коновалова О. В. Аналіз податкового навантаження та його вплив на стан економіки України / О. В. Коновалова, І. Лохвицька. // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(1). – С. 1-8.

6. Соколовська А. М. Шляхи реформування податкової системи України / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2014. – № 12. – С. 103-121.

7. Кізима А. Я. Прогнозування і планування надходжень податку на додану вартість: теорія і практика / А. Я. Кізима, І. А. Крисоватий // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Економіка. – 2011. – Вип. 16. – С. 51-57.

8. Feige E. The Dynamics of Currency Substitution, Asset Substitution and De facto Dollarization and Euroization in Transition Countries / E. Feige // Monetary Policy and Currency Substitution in the Emerging Markets : materials of the Eighth Dubrovnik Economic Conference, 27–29 June 2002, Dubrovnik / The Croatian National Bank. – Dubrovnik, 2002. – P. 1-35.

9. Rose-Ackerman S. Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform / S. Rose-Ackerman. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – 282 p.

10. Доходи бюджету України [Електронний ресурс] : відомості // Ціна держави : [сайт проекту]. – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

11. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року [Електронний ресурс] / [І. Л. Райнін та ін.] // Харківська обласна державна адміністрація : [офіційний сайт]. – Режим доступу: <http://goo.gl/cVvIVd>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

12. У січні платники Центральної ОДПІ м. Харкова сплатили 44,3 млн. грн. податку на доходи фізичних осіб [Електронний ресурс] : оперативна інформація // Територіальні органи ДФС у Харківській області : офіційний портал. – Режим доступу: <http://kh.sfs.gov.ua/media-ark/local-news/238145.html>. – Станом на 24.02.2016. – Назва з екрана.

13. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

14. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2464-VI // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

15. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

16. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття [Електронний ресурс] : Закон України від 2 березня 2000 р. № 1533-III // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

17. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

18. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності [Електронний ресурс] : Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://goo.gl/SIMEJO>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

19. Единый социальный взнос [Электронный ресурс] // Минфин : финансовый портал. – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/index/social>. – По состоянию на 01.03.2016. – Загл. с экрана.

20. Єдиний соціальний внесок. Пенсійний фонд [Електронний ресурс] : відомості // Ціна держави : [сайт проекту]. – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/pension>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

21. Валовой внутренний продукт Украины в 2015 [Электронный ресурс] : информация // Минфин : финансовый портал. – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp>. – По состоянию на 21.12.2015. – Загл. с экрана.

22. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] : історія змін до Закону України // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://goo.gl/ubSahV>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

23. Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування [Електронний ресурс] : історія змін до Закону України // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2213-14/card4#History>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

24. Кукуруза Г. Почему растет теневая экономика. И как с ней должно бороться государство [Электронный ресурс] / Г. Кукуруза // Forbes. – 2015. – 17 августа. – Режим доступа: <http://goo.gl/ОСТ4nK>. – Загл. с экрана.

25. Тенденції тіньової економіки в Україні за 9 місяців 2015 р. [Електронний ресурс] : [звіт] // Міністерства економічного розвитку. – Режим доступу: <http://goo.gl/Qc92rS>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

26. Про податок з доходів фізичних осіб [Електронний ресурс] : Закон України від 22 травня 2003 р. № 889-IV // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/889-15>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

27. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

28. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році [Електронний ресурс] : Закон України від 24 грудня 2015 р. № 909-VIII // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-19>. – Станом на 01.03.2016. – Назва з екрана.

29. Науковці НІСД взяли участь в обговоренні податкової реформи [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1750>. – Станом на 09.02.2015. – Назва з екрана.

The Optimal Level of Tax Burden on Payroll: Estimation and Prospects

Kudryakov Eldar

*V. N. Karazin Kharkiv National University, Master's Degree student, specialty «Finance and Credit»,
Ukraine*

Abstract. This article examines citizens' income taxation and institutional framework for charging a unified social tax as well as prospects for their development as a result of tax system reform in Ukraine.

The study determines the optimal level of tax burden on the payroll to enable both maximizing budget revenues and reducing shadow income level.

It also reveals the relationship between excessive taxation of payroll and the high level of the shadow economy resulted from inefficiency of existing tax rates and charging a unified social tax.

Keywords: income tax, a unified social tax, tax system reform, shadow economy.

© E. Kudryakov